Quaderns de Vilaniu, 62: 73–78 (2012)

APRENENTS DE TEIXIDORS DE VELS DEL CAMP DE TARRAGONA I LA CONCA DE BARBERÀ A BARCELONA (1692-1737)

Roser Puig i Tàrrech

Paraules clau: gremi, teixits, seda, Barcelona.

Resum: En el següent treball s'analitza la indústria tèxtil de la seda al segle XVIII al Camp de Tarragona i la Conca de Barberà, i es fa especial incís en el grup dels teixidors de vels. Per desenvolupar aquesta tasca s'ha fet un buidatge dels aprenents del gremi de velers de Barcelona, una ciutat amb activitat preindustrial que era un focus de creació de treball i, en conseqüència, d'atracció de mà d'obra procedent del camp o d'altres zones urbanes.

Abstract: Her project analyses XVIIIth century's silk textile industry in the the Camp de Tarragona and Conca de Barberà regions, paying special attention to the group of the veil weavers. The apprentices of veil weavers in Barcelona have been hollowed out in this project. The intense pre-industrial activity in Barcelona made it a reference for the creation of jobs, subsequently attracting workforce coming from the countryside and other urban areas.

Entre les diverses ciutats catalanes que al segle XVIII s'especialitzaren en la indústria de la seda trobem Barcelona, Manresa, Mataró i Reus, que comptaven amb gremi propi.[1]

[1] La bibliografia sobre la manufactura de la seda és diversa, vegeu la miscel·lània *El món de la seda i Catalunya*. Terrassa, 1991. En aquest volum s'inclou l'article de Jordi Andreu Sugranyes "La indústria de la seda a Reus", p. 213-223. Per Manresa tenim entre d'altres obres la monografia d'Isabel Hernández Sala, *El gremi de velers, galoners i cordoners de seda de Manresa en el segle XVIII.*

La matèria primera provenia del País Valencià[2] i en menor mesura de l'interior del Principat.[3]

En el cas dels velers de Reus, a banda de la importació de seda del Sud també la compraven a pagesos de la mateixa comarca com Riudoms[4] i a les terres valencianes, així ho ha demostrat Jordi Andreu Sugranyes a finals del segle XVII.[5]

El pes de la manufactura a Reus al segle XVIII recau sobre el sector tèxtil, en especial al grup dels teixidors de vels. Així, doncs, el 1783 hi havia a la ciutat 264 mestres velers, a més de 76 fadrins i 45 aprenents; el 1797 ja eren 356, a més de 101 aprenents; i el 1802 baixaren a 346.[6] Entre els anys 1773 i 1793 l'ofici més demanat per contracte d'aprenentatge a Reus és el de veler, darrere hi apareixen el de boters, perxers, espardenyers i sabaters, per aquest ordre.[7]

El motiu del present article és simplement presentar l'atracció per la indústria de la seda al Camp de Tarragona i la Conca de Barberà a l'edat moderna, a través d'un buidatge d'aprenents del gremi de velers de Barcelona. Val a dir que no és precisament l'àrea geogràfica d'on provenen la majoria d'aprenents, els quals solen ser originaris de poblacions del litoral català (el Maresme, la Selva i el Garraf) o de l'interior més pròxim a la Ciutat Comtal (Anoia, Osona i Vallès). No sempre

---

Manresa, 1982. Per Barcelona és imprescindible consultar Pere Molas, *Los gremios barceloneses del siglo XVIII. La estructura corporativa entre el comienzo de la revolución industrial.* Barcelona, 1970.

[2] Franch, Ricardo. *La sedería valenciana y el reformismo borbónico.* València, 2000; Navarro Germán. *Los orígenes de la sedería valenciana (siglos XV-XVIII).* València, 1999 i Santos, Vicente M., *Cara y cruz de la sedería valenciana (siglos XVIII-XIX).* València, 1981.

[3] Llorenç Ferrer Alòs en el llibre *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya central (segles XVIII-XIX).* Barcelona, 1987, documenta que la fàbrica de teixits de vels de Joan-Baptista Soler, de Manresa, entre els anys 1732 i 1744, realitzava compres de seda a petits productors del Penedès (Vilafranca), el Camp de Tarragona (Reus, Prades, Valls i Tarragona) i la Conca de Barberà (Santa Coloma de Queralt i Sarral), p. 353.

[4] Josefina Cardó Soler comptabilitza en el cadastre de 1763 de Riudoms 15,4 Ha. de terra plantada de moreres. Vegeu *L'evolució dels conreus del Camp de Tarragona a partir del segle XVIII*. Valls, 1983, p. 600.

[5] *El Camp de Tarragona i el Priorat durant els segles XVIII i XIX*. Tesi doctoral (UAB), vol. II. Bellaterra, 1994, p. 617.

[6] Andreu, Jordi. "La decadència dels gremis reusencs a la fi de l'Antic Règim", *Penell* (Reus), 2(1985), p. 47-60.

[7] Vegeu el nostre estudi: *Els aprenents de Reus al final del s. XVIII (1773-1793),* Reus, 1992, p. 99. El maig de 1773 Antoni Benet, de Tarragona, demana plaça de mestre veler a Reus. En els darrers anys els aprenents han estat objecte d'estudi arreu d'Espanya. Vegeu Muñoz Buendía, Antonio. "La infancia robada. Niños esclavos, criados y aprendices en la Almería del antiguo régimen", *Los marginados en el mundo medieval y moderno*. Almeria, 2000, p. 65-78 i García Fernández, Máximo, "Condiciones de vida y trabajo de los aprendices en los gremios vallisoletanos. Siglos XVII-XVIII", *El trabajo a través de la historia*. Còrdova, 1996, p. 205-214.

hi consta el lloc de naixement dels aprenents, i en d'altres confraries, com la dels sabaters, aquesta referència és inexistent.

L'any 1726 el nombre de velers a Reus era de deu[8] i el 1736 passa a 26 a més de tres difunts, és a dir, que en deu anys es triplica la xifra. Una de les destinacions dels mocadors de seda era el comerç tant interior com exterior.

El nombre d'aprenents de les comarques del sud que opten per l'ofici de veler a Barcelona és reduït, solament nou, dels quals sis, un 66%, són de Santa Coloma de Queralt, dos de Tarragona i un de Valls. Un possible enllaç entre els pares dels joves aprenents i els mestres velers barcelonins pot ésser les compres de seda arreu de les poblacions. Precisament un dels pares colomins és candeler de cera, el qual alhora que adquiria cera als abellers locals també es quedava amb seda a fi i efecte de revendre-la. Els propietaris d'arnes d'abelles que eren uns bons coneixedors d'aquests insectes, també treballarien amb cucs de seda.

Els aprenents podien optar per restar a Barcelona o tornar al lloc d'origen o en alguna altra vila. El fet de no trobar-ne cap nascut a Reus, l'entenem com que en aquesta ciutat ja hi havia mestres suficients per ensenyar l'ofici i no calia desplaçar-se.

La importància de Reus com a centre tèxtil seder l'assoleix el 1771 quan s'aproven les ordinacions del Gremi de l'Art Major de la Seda.[9]

Les ciutats amb activitats preindustrials com Barcelona o Reus eren un focus de creació de treball i, en conseqüència, d'atracció de mà d'obra procedent del camp o d'altres zones urbanes. Lluïsa Vilaseca ha estudiat en profunditat diferents confraries i col·legis professionals de Reus en el gremi d'escudellers.[10] Entre els anys 1552 i 1636 troba 23 aprenents de fora, la meitat barcelonins:

Pla de Barcelona (12)

– Barcelona: 12

Camp de Tarragona (4)

– L'Aleixar: 1

– Tarragona: 3

Conca de Barberà (1)

– Conesa: 1

[8] Andreu Sugranyes, Jordi. *Economia i societat a Reus durant la crisi de l'Antic Règim*. Reus, 1986, p. 65.

[9] Es conserva un exemplar a l'Arxiu Comarcal del Baix Camp (ACBC), fons municipal de Reus, sign. 15.105, en l'expedient hi ha també les ordinacions impreses del gremi de teixidors de vels de Barcelona de l'any 1737.

[10] *Los alfareros y la cerámica de reflejo metálico de Reus de 1550 a 1650*. Reus, 1964, II vols. L'aprenent de Conesa era Joan Prunera i vivia a casa de Joan Móra (1613), p. 62.

Priorat i Montsant (2)

– Cornudella M.: 1

– Falset: 1

Urgell i Garrigues (3)

– l'Albi: 2

– Tàrrega: 1

Terres de l'Ebre (1)

– Tivissa: 1

Total: 23

APÈNDIX

1. Aprenents de veler originaris del Camp de Tarragona i la Conca de Barberà que treballen a Barcelona a finals del segle XVII i primer terç del XVIII:

CAMP DE TARRAGONA (3)

Tarragona

1709

– Magí Cabeça és fill de Josep, botiguer. Es contracta per quatre anys amb el mestre Josep Barenys.

1710

– Josep Cabeça és germà de l'anterior (la durada de l'aprenentatge és de quatre anys).

Valls

1695

– Joan Franc és fill de Francesc, pagès. El 16 de febrer es posa d'aprenent per cinc anys a casa de Dídac Andreu.

CONCA DE BARBERÀ (6)

Santa Coloma de Queralt

1692

– Bartomeu Dulac és fill de Josep. El seu mestre és Jacint Costa, de Barcelona, comença el primer de juliol.

1693

– Francesc Briansó és fill de Gervasi. Inicia l'aprenentatge a casa de Grau Calvet el primer de febrer.

1695

– Magí Valls és fill de Pere. Entra a casa de Josep Calvet el 13 de març per cinc anys.

– Joan Roca és fill de Miquel. Comença a aprendre l'ofici de veler l'u de maig. 1697
– Josep Gassol és fill d'Esteve, pagès. El primer d'abril de 1697 entra a treballar al taller d'Isidre Gassol, veí de Barcelona. Si atenem als cognoms, és possible que fossin parents.
1737
– Josep Carreres és fill de Llorenç, candeler de cera. El primer de setembre es contracta per quatre anys amb el mestre Antoni Artigues.

Total aprenents: 9

Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), fons gremis, confraria dels velers, llibre dels aprenents (1692-1739), sign.42-8.

II. Membres del gremi de velers de Reus l'any 1736

Relación verídica de los maestros y cofrades que componen el gremio de veleros y otros oficios del arte de la seda de la villa de Reus, corregimiento de Tarragona, a quienes se reparte por menor la cantidad de industrial taxada por la real intendencia a dicho gremio, y es como sigue:

– Francesc Marc, 145r.
– Salvador Rosselló, 100r.
– Pere Bellver, 80r.
– Josep Aulet, 60r.
– Josep Codina, 60r.
– Marià Pujol, 60r.
– Josep Ballester, 40r.
– Francesc Duboi, 40r.
– Jaume Tàpies, 40r.
– Pere-Pau Simó, 35r.
– Rafael de Barberà, 30r.
– Francesc Marc, perxer, 30r.
– Raimon Valls, 25r.
– Francesc Canals, 15r.
– Francesc Carbonell, 15r.
– Francesc Moliner, 15r.
– Joan Segimón, 12r.
– Joan Freixes, 10r.
– Pere Biscarrues, 10r.
– Josep Boix, 10r.
– Josep Serra, 10r.

– Josep Duran, 8r.
– Francesc Freixes, 6r.
– Jacint Camprubí, 5r.
– Josep Argilaga, 20r.
– Esteve Estapar, 12r.
– Antoni Freixes (difunt).
– Jaume Conill (difunt).
– Joan Sala (difunt).

Nota: Si no es diu el contrari, els mestres són velers.

Total mestres: 26 (a més, tres difunts).

Total contribució: 893 rals d'ardit.

Reus, 22 de novembre de 1736.

Font: ACBC, Fons Municipal Reus, lligall gremis, sign. 15105.